BOK

Rania Abouzeid
No Turning Back
Oneworld, 2018

ANMELDT AV Svante Lundgren

Vill man förstå det storpolitiska spelet i Syrien finns det garanterat bättre böcker. Men frågan är om det finns någon bok som beskriver vanliga syriers förhoppningar, frustrationer och förluster så starkt som detta reportage om några individer och familjer i krigets Syrien. Rania Abouzeid är en Libanon-baserad journalist som för flera västerländska medier ända sedan krigets början beskrivit den syriska tragedin från ort och ställe. Hon har upprepade gånger smugglats in i landet och kontinuerligt följt människor, huvudsakligen i av oppositionen kontrollerade områden. En del av dessa får vi möta i denna välskrivna reportagebok.

Det är en brokig skara människor med olika livsöden som möter oss. En av centralfigurerna är Suleyman från den lilla staden Rastan norr om Homs. Han deltar från första stund i upproret, men inte med vapen utan med kamera i hand. Filmerna från demonstrationerna laddar han upp på olika nätsidor. När konflikten hårdnar blir hans verksamhet allt mer farlig och till slut grips han. Han tillbringar över två år i olika fängelser, där han tidvis får uppleva säkerhetstjänstens breda repertoar av tortyrmetoder. Efter att ha blivit frigiven tar han sig till Tyskland där han börjar ett nytt liv.

En intressant figur är Saleh, en islamistveteran med flera år i fängelse men som hörde till dem som regimen släppte 2011. Han blev snart en av de ledande gestalterna i den al-Qaidaanknutna militsen Jabhat al-Nusra. Till slut lämnar han des-

«Inte en bok som ens eftersträvar att vara heltäckande.»

illusionerad Syrien och tar sig till Europa. Det som främst av allt fick honom att ge upp var de eviga interna striderna: «We were brothers and days later we were killing each other.»

Abouzeid har huvudsakligen rört sig på områden som kontrolleras av den brokiga oppositionen. Boken beskriver väl hur initiativet sakta men säkert går över från dem som vill ha demokrati till dem som vill ha en islamisk stat. Många ger uttryck för sin förvåning och förskräckelse då de svartklädda islamisterna dyker upp och börjar tvinga sina värderingar på befolkningen. En besviken syrier konstaterade att de inte hade startat en revolution för att se män som dessa komma till makten. Men det var de som hade pengarna och vapnen. De var också de mest disciplinerade, vilket får en av karaktärerna i boken

att ge upp sitt tidigare motstånd mot Islamiska Staten (IS) och ansluta sig.

Författaren ger också röst åt några personer från Fria Syriska Armén (FSA) som samarbetade med amerikanerna. Deras besvikelse är total. De försåg amerikanerna med uppgifter för att kunna slå till mot de extremister som höll på att kidnappa revolutionen. Trots att amerikanerna sade sig vilja stödja den moderata oppositionen och bekämpa extremisterna, agerade de inte på den information de fick. Först när IS gjorde stora framryckningar 2014 började USA agera. Bittert konstaterar en av de syrier som samarbetade med amerikanerna att man inte kan lita på dem: «... today I am convinced that Russia is more honorable and trustworthy than the United States, because at least it is really standing alongside its ally.»

I boken möter läsaren många personer som spelade en central roll i upproret som blev till ett inbördeskrig. Här finns vanliga aktivister som var med från de första demonstrationerna, men också personer som så småningom fick ledande ställningar både inom miliser som tillhörde FSA och inom olika islamistiska miliser. Men också kvinnor och barn kommer till tals. Vi får följa med en fembarnsfamilj från Saraqeb i Idlibprovinsen. Staden bombas hänsynslöst av regimen och familjen tvingas fly till Turkiet. De övriga familjemedlemmarna stannar där i flera år, medan fadern för det mesta rör sig i Syrien där han smugglar förnödenheter till familj och vänner. I juli 2016 flyttar familjen tillbaka till Saraqeb. Fadern Maysaara är övertygad om ingen kan finna sig själv eller känna värdighet utom i sitt eget land. Detta envisa fasthållande vid sitt eget land och tro på att det är möjligt att ännu leva tillsammans präglar också andra. De enda från den regimtrogna sidan som vi möter i boken är en alawitisk familj från byn Blouta i Latakia-provinsen. Byn stormas av islamister och modern

och en dotter dödas. De övriga barnen hålls fängslade länge tills de blir frigivna i en fångutväxling. Fadern Talal, som flyttat till Damaskus, är villig att förlåta dem som gjorde detta och menar att förlåtelse är den enda möjligheten om Syrien ska ha en framtid.

Alla håller inte med. Islamisten Mohammad förklarar att han kommer att varna sin son för att lita på alawiter, shiiter och kristna: «I cannot convince my son that there should be coexistence, I don't believe in it.»

Det här är inte en bok som ens eftersträvar att vara heltäckande. Mycket i den syriska tragedin lämnas utanför. Vad som skett i de norra delarna av landet där kurderna utropat ett självstyrt område tas inte upp överhuvudtaget. Detta är de facto en av styrkorna i boken: den fokuserar på en del av skeendet och gör det suveränt bra. Abouzeid har gjort en gedigen research och återger aldrig en uppgift utan att ha kontrollerat den hos andra källor. Någon kan ifrågasätta att hon låter obehagliga personer med mycket blod på sina händer komma till tals. Men som hon själv säger är hennes uppgift inte att döma utan att låta människor få förklara sina motiv och handlingar. Sedan får läsaren dra sina egna slutsatser.

Det har hon gjort och det har hon gjort oerhört väl.